

(НЕ)МОГУЋНОСТ ЗАСНИВАЊА АРБИТРАЖНОГ РЕШАВАЊА СПОРА

Само постојање материјалноправног односа којим се установљава солидарна одговорност новооснованог привредног друштва за обавезе потписника арбитражног споразума не може представљати правно ваљан основ за заснивање надлежности арбитраже и у односу на новоосновано привредно друштво.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању делимичном одлуком арбитражног већа одбијен је приговор првотуженог да арбитражно веће није надлежно да у односу на њега одлучи о основаности тужбеног захтева. Неспорно је да је дана 24.7.2007. године Агенција за приватизацију, односно акцијски фонд закључио уговор о продаји акција акционарског друштва „БИПСБП“ методом јавног тендера, са конзорцијумом у саставу „АВ А“ из Литваније и „UNB“ из Краљевине Шведске. Према наведеном уговору странке су закључиле арбитражну клаузулу која је у случају спора предвиђала надлежност трговинске арбитраже при Привредној комори Србије и да ће се поступак пред спољнотрговинском арбитражом водити на основу правила спољнотрговинске арбитраже на српском језику, да ће место арбитраже бити Београд Република Србија. Дана 11.11.2010. године Агенција за приватизацију поднела је захтев за арбитражу спољнотрговинске арбитраже при Привредној комори Србије, заведен под бројем Т12/10, са предлогом да се обавезу „АВ А“ из Литваније и „UNB“ АВ из Краљевине Шведске да солидрано плате Агенцији за приватизацију, као тужиоцу, износ од 9.651.400,00 еура на име 50% продајне цене због неиспуњења члана 8. тачка 1. тачка 2 уговора са припадајућом каматом, износ од 37.295.768,00 еура на име двоструке вредности имовине којом је располагано супротно уговору, као и 21.400,00 евра на име 100% продајне цене за неиспуњење члана 8. тачка 2. тачка 4. уговора, све са каматом у висини есконтне стопе Централне банке од 16.2.2010. године. Агенција за приватизацију је дана 12.9.2011. године предложила да се трећетужени, а овде тужилац, на кога је проширена поднета тужба, солидарно обавезе заједно са првотуженим „АВ А“ из Литваније и друготужени „UNB“ АВ из Краљевине Шведске да плати наведени износ у поднеску од 14.10.2011. године. Овде тужилац је истакао приговор ненадлежности арбитраже за решавање спора у односу на тужиоца са образложењем да није закључен уговор са њега Агенција за приватизацију који садржи арбитражну клаузулу, нити постоји било какав договор у вези са конституисањем надлежности арбитраже. Као разлог за поништај донете делимичне арбитражне одлуке, којом је приговор одбијен, истакнуто је да је о приговору ненадлежности веће расправљало у проширеном ставау при чему је члан већа била и А.Р, адвокат, која је са туженим била у облигационо правном односу по основу уговора о пружању консултативних услуга од 9.10.2010. године. Тај уговор је имао за предмет пружање опште правне помоћи у Агенцији. Иста је и према уговору о заступању од 21.10.2008. закљученим са Акцијским фондом, који је био једна од уговорних страна у приватизационом уговору, заступала ту странку у судском поступку који се водио по тужби конзорцијума Т.З. и др. против Агенција за приватизацију и Акцијског фонда.

На темељу оваквог чињеничног стања, првостепени суд је стао на становиште да су испуњени разлози прописани одредбом члана 58. Закона о арбитражи и члана 13. став 1. Правилника о спољнотрговинској арбитражи за поништај тужбом побијане арбитражне одлуке. Тужилац је основан 7.10.2009. године, а приватизациони уговор између тужиоца и „АВ А“ и „UNB“ АВ је закључен 24.7.2007. године. Стога није дошло до закључења уговора о уступању, нити је тужилац на било који начин

прихватио арбитражу у смислу члана 13. став 4. Правилника, већ је изричито оспорава надлежност арбитраже. Тужилац није ни по основу одредбе члана 13. став 2. Закона о арбитражи суброгиран на место потписника приватизационог уговора. На тужиоца се не може односити арбитражна клаузула ни због чињенице да је настао одвајањем од акцијског друштва „АВ А“. Осим тога, побијана одлука је донета од стране проширеног арбитражног већа у чијем саставу је била Р.А, иако је имала закључен уговор о пружању консултанских услуга туженом. Заступала је и правног претходника туженог у својству пуномоћника у парничном поступку вођеном пред Привредним судом у Београду у предмету П 1198/10.

Другостепени суд је другачијег правног схватања, јер сматра да се правном аргументацијом првостепеног суда не потврђује основаност тужбеног захтева. И другостепени суд је становишта да у конкретном случају нема места примени одредбе члана 13. Закона о арбитражи. Приватизациони уговор је предвиђео надлежност арбитраже само у случају спора због неиспуњења обавеза од стране купца. Међутим, тај уговор је раскинут 2010. године и предмет арбитражног спора су последице настале раскидом. Осим тога, другостепени суд налази да нема места ни примени одредбе члана 12. Закона о арбитражи, којом је прописана писана форма споразума о арбитражи. Међутим, у конкретном случају су иста лица потписала уговор о арбитражи и донела одлуку о оснивању тужиоца и преносу већег дела потраживања на тужиоца. Зато другостепени суд налази да се дејства арбитражне одлуке преносе и на тужиоца као лица насталог одвајањем од купца капитала. Осим тога, другостепени суд је становишта и да учешћем Р.А. у арбитражном већу није од значаја за правилност побијане одлуке. Ово је из тог разлога што је побијана арбитражна одлука донета идентичним гласовима осталих чланова већа. Зато је другостепени суд усвојио жалбу тужене и побијану првостепену пресуду преиначио тако што је тужбени захтев одбио.

Врховни касациони суд не прихвата изнето становиште другостепеног суда, јер налази да је засновано на погрешној примени материјалног права. Ово је из тог разлога што се сагласно императивној одредби члана 4. Закона о арбитражи спорни однос може решити путем арбитраже само на основу споразума странака. Одредбом члана 12. истог закона прописано је да се Споразум о арбитражи мора закључити у писаној форми (став 1). Споразум о арбитражи је закључен у писаној форми и када је садржан у исправама које су странке размениле (став 2). Сматра се да је споразум закључен и у случају размене порука путем средстава комуникације којима се омогућава писмени доказ о споразуму, без обзира да ли су те поруке странке потписале (став 3). Споразум је могуће закључити и када се странке у писаном уговору позову на друго писмено које садржи споразум о арбитражи, ако је циљ таквом позивању да споразум о арбитражи постане саставни део уговора (став 4). Сматра се да споразум постоји када тужилац писаним путем покрене арбитражни спор, а тужени изричито прихвати арбитражу и с тим се сагласи у писаној форми, или у изјави на записнику са рочишта, или узме учешће у арбитражном поступку и до упуштања у расправљање о предмету спора не истакне приговор о непостојању споразума, односно не оспори надлежност арбитражног суда (став 5). Дакле, цитираном одредбом члана 12. је императивно прописана писана форма споразума о арбитражи и случајеви када се сматра да тај споразум постоји. У конкретном случају неспорно је утврђено да тужилац ни на који од законом прописаних случајева није закључио споразум о арбитражи са туженим. Шта више, он је благовременим приговором изричито оспорио постојање арбитражног споразума, односно надлежности арбитражног суда. Осим тога, за заснивање надлежности арбитражног суда нису испуњени ни услови прописани одредбом члана 13. Закона о арбитражи. Тужиоцу није уступљен приватизациони уговор у коме је садржана арбитражна клаузула. Тужилац није суброгиран ни у арбитражни споразум

из уговора о приватизацији. На тужиоца нису ни по другом основу пренета потраживања из приватизационог уговора. Према томе, у конкретном случају није дошло ни до преноса споразума о арбитражи на тужиоца у смислу цитиране одредбе члана 13. Закона о арбитражи. Стога је погрешно правно схватање другостепеног суда да је до преноса арбитражног споразума ипак дошло због чињенице да су иста лица потписала уговор о арбитражи и донела одлуку о оснивању тужиоца и преносу на истог већег дела потраживања. Такво правно схватање нема утемљене у одредби члана 13. Закона о арбитражи. До преноса споразума о арбитражи је могло доћи само у случају да су на тужиоца пренета потраживања из уговора у односу на који је постигнут споразум о арбитражном решавању спорова. Осим тога, овај суд је становишта да се пренос арбитражног споразума могао предвидети приватизационим уговором и за случај статусне промене купца капитала настале после закључења тог уговора. Само у том случају био извршена подела купца капитала оснивањем тужиоца на кога су пренета већинска потраживања могла довести и до преноса арбитражног споразума. Међутим, из утврђеног чињеничног стања не произилази да је такав пренос арбитражног споразума установљен уговором о приватизацији. Шта више, није утврђено да су било која права из приватизационог уговора пренета на тужиоца. Зато нема ни чињеничног основа за закључак другостепеног суда да су пренетим потраживањима тужиоцу уступљена било која права из уговора о приватизацији. Стога је правилно становиште првостепеног суда да и у случају постојања, евентуалне, солидарне одговорности тужиоца за обавезе „АВ А“ то не може представљати правно ваљан основ за заснивање надлежности арбитражног суда и у односу на тужиоца. Приватизационим уговором је установљена правноваљана арбитражна клаузула само у односу на предузеће „АВ А“ које и даље поступа као самостално правно лице. Ово је из разлога што се надлежност арбитражног суда може засновати само у случају постојања Законом о арбитражи прописаних формалних услова. Постојања, или непостојања законом прописаних услова не може се ни елиминисати ни успоставити материјално правним односом на коме се може засновати одговорност за обавезе потписника арбитражног споразума и на страни другог правног лица. Надлежног арбитражног суда се може засновати у односу и на то правно лице само у случају када је исто неспоран потписник арбитражног споразума у смислу одредбе члана 12. Закона о арбитражи, или када је у складу са одредбом члана 13. тог закона дошло до преноса арбитражног споразума. У конкретном случају није испуњен ни један од наведених законских услова. Зато је и евентуално постојање солидарне одговорности другог правног лица, овде тужиоца, за обавезе потписника арбитражног споразума правно ирелевантна за успостављање надлежности арбитражног суда према том правном субјекту.

Осим тога, арбитражна одлука се може сматрати правно ваљаном само у случају када је донета од стране непристрасних чланова арбитражног већа у односу на странке и предмет спора. То је изричито прописано одредбом члана 19. став 3. Закона о арбитражи. У том контексту је и императивном одредбом члана 21. Закона о арбитражи прописана дужност лица предложеног за арбитра да пре прихватања дужности арбитра саопшти чињенице које могу оправдано изазвати сумњу у његову непристрасност, или независност. Ова императивна законска одредба је грубо прекршена именованем Р.А, за члана проширеног арбитражног већа. Ово је из тог разлога што је у првостепеном поступку утврђено да је Р.А приликом именовања за члана арбитражног већа прећутала чињенице у вези са њеним пословним односом са тужиоцем у арбитражном спору. Утврђено је да су се Р.А. и тужилац у арбитражном спору налазили у уговорном односу по основу уговора о консултатским услугама од 9.10.2010. године. Р.А. је и по уговору од 21.10.2008. године била пуномоћник

акцијског фонда у судском поступку у предмету Привредног суда у Београду П 1198/2010. Међутим, Р.А. те чињенице није саопштила приликом свог именовања за члана арбитражног већа. То су битне чињенице које директно упућују на постојање основане сумње у њену непристрасност и независност као члана арбитражног већа. Постојање тих чињеница директно указује да је учешћем Р.А. у раду арбитражног већа донета одлука од стране судећег већа састављеног супротно одредби члана 19. став 3. у вези члана 21. став 1. Закона о арбитражи.

Следом реченог, Врховни касациони суд налази да је сагласно утврђеном чињеничном стању правно утемељена одлука првостепеног суда којом је усвојен тужбени захтев за поништај побијане арбитражне одлуке. За такво пресуђење су испуњени услови прописани одредбом члана 58. став 1. тач. 3. и 4. Закона о арбитражи. Зато је на темељу одредбе члана 416. став 1. ЗПП и одлучено као у изреци".

(Сентенца из пресуде Врховног касационог суда Прев 37/2018 од 25.10.2018. године, утврђена на седници Грађанског одељења од 10.12.2019. године)